

ΣΑΝ ΝΑ ΜΕ ΔΙΑΛΕΞΕ Η ΖΩΗ

ΙΩΑΝΝΑ-ΡΟΥΘ ΝΤΟΜΠΣΙΝΕΡ

ΣΑΝ ΝΑ ΜΕ ΔΙΑΛΕΞΕ Η ΖΩΗ

Μια συγκλονιστική μαρτυρία διάσωσης και μεταστροφής
στα χρόνια της ναζιστικής Ευρώπης

Μετάφραση:
Ευγενία Χόρτη

Επιμέλεια έκδοσης:
Βασίλης Αργυριάδης

ΑΚΡΙΤΑΣ

Τίτλος πρωτοτύπου: *Selected to Live*
Πρώτη αγγλική έκδοση: 1969 (Marshall Pickering)
© 2006 J.R. Dobschiner. *All rights reserved.*
Η ελληνική μετάφραση και έκδοση πραγματοποιείται
κατόπιν συμφωνίας με τις εκδόσεις Hodder & Stoughton Ltd.

© (Για την ελληνική γλώσσα) Εκδόσεις ΑΚΡΙΤΑΣ
Χαριλάου Τρικούπη 6-10, Αθήνα 106 79
Τηλ.: 211 11 98 900-1 - Fax: 210 3221238
e-mail: info@enploeditions.gr
www.enploeditions.gr
www.facebook.com/enploeditions.gr

Α΄ έκδοση: Ιανουάριος 2019

ISBN: 978-960-328-440-6

Η επέτειος των γενεθλίων του Αδόλφου Χίτλερ ήταν ένα μεγάλο γεγονός. Στο Βερολίνο, τον Απρίλιο του 1933, όλα τα σχολεία προσκλήθηκαν να πάρουν μέρος σε μια μεγαλοπρεπή εκδήλωση και το κολλέγιό μας τίμησε κι αυτό με την παρουσία του τον αρχηγό του έθνους. Από το φθινόπωρο της προηγούμενης χρονιάς, είχαμε κάνει τα σχέδιά μας και είχαμε ετοιμάσει το δώρο που θα του κάναμε. Τα μεγαλύτερα αγόρια είχαν φτιάξει ένα μεγάλο, ξύλινο πλαίσιο μέσα στο οποίο τοποθέτησαν το πορτραίτο του Φύρερ. Αυτό το πορτραίτο ήταν γεμάτο μικρές τρύπες. Μας ζήτησαν να πάμε στο σχολείο τριάντα φοινίκια, όσο κόστιζε ένα καρφί μαύρο ή άσπρο ή κόκκινο. Κι ακόμα, μας παρότρυναν να δίνουμε τριάντα λεπτά όσο πιο συχνά μπορούσαμε. Ήταν αστείο, άλλωστε, να καρφώνουμε με το σφυρί όλα τα καρφιά πάνω στο ταμπλό και να βλέπουμε να σχηματίζεται σιγά-σιγά το πορτραίτο, μέχρι που εμφανίστηκε τελικά η χρωματιστή μορφή του Φύρερ. Όλα τα χρήματα που μαζεύτηκαν δόθηκαν στο Κόμμα, σαν προσωπική συνδρομή σ' αυτό που ο Φύρερ έκανε για την πατρίδα και για όλο τον κόσμο.

Όλες οι τάξεις συγκεντρώθηκαν στο γυμναστήριο.

Εκεί πάνω στην εξέδρα, ανάμεσα στις σημαίες και τους αγκυλωτούς σταυρούς, βρισκόταν ο πίνακάς μας. Τον θαυμάσαμε για μια ακόμη φορά τραγουδώντας τον εθνικό ύμνο και τον ύμνο του κόμματος. Παρελάσαμε ήσυχα στο προαύλιο του σχολείου κι ύστερα μας έβαλαν στη σειρά και μας μοίρασαν μικρές, μέτριες και μεγάλες σημαίες, ανάλογα με την ηλικία που είχαν τα παιδιά της κάθε ομάδας. Κάθε τάξη είχε εκλέξει τον σημαιοφόρο της και η αναγγελία των ονομάτων τους από τα μεγάφωνα συνοδευόταν από χαρούμενα επιφωνήματα.

Ξαφνικά, άκουσα από τα μεγάφωνα το όνομά μου και νόμισα πως η καρδιά μου θα έσπαγε: ήμουν η σημαιοφόρος της τάξης μου!

Καθώς είχα μάθει να μη φανερώνω στο σχολείο τα οποιαδήποτε συναισθήματά μου πάνω σε θέματα θρησκείας και πολιτικής, προχώρησα γρήγορα μπροστά και πήρα μια μεγάλη σημαία. Θα κατάφερα να σηκώσω επάξια αυτό το βάρος; Οι συμμαθητές μου με κοίταζαν με θαυμασμό ή με ζήλεια. Είχα γίνει η ηρωίδα τους. Δεν μπορούσα να εξηγήσω απόλυτα την έκφραση της δασκάλας μου. Ήξερε ποια ήμουν. Ίσως με καταλάβαινε, γιατί ήξερε πόσο μου ήταν δύσκολο να υποταχθώ.

Η παρέλαση ήταν θεαματική, γεμάτη χρώματα, μουσική και τραγούδια.

Όταν φτάσαμε μπροστά στο Reichstag (Μέγαρο Γερμανικού Κοινοβουλίου), είδαμε τον Φύρερ. Σηκώσαμε όλοι όσο πιο ψηλά μπορούσαμε το δεξί μας χέρι και φωνάξαμε δυνατά «Heil Hitler». Μας χαιρέτησε κι εκεί-

νος με το δικό του «Heil» και μ' ένα πλατύ χαμόγελο. Τα αγόρια τού έδωσαν το πορτραίτο του και η παρέλαση συνεχίστηκε. Τα εμβατήρια και η μουσική ακούγονταν για πολλές ώρες.

Εκείνο το βράδυ, το θέμα των συζητήσεων ήταν τα γεγονότα της ημέρας. Τι γινόταν στις καρδιές των γονέων όλων αυτών των παιδιών; Θυμάμαι την ατμόσφαιρα που επικρατούσε στο σπίτι μας. Τι παράξενη που ήταν! Το μοναδικό κορίτσι της οικογένειας είχε επιλεγεί για σημαιοφόρος! Η επιτροπή δεν γνώριζε άραγε ποια ήμουνα ή μήπως πίσω απ' αυτή την απόφαση υπήρχε κάποια κακή πρόθεση; Αυτό δεν θα το μαθαίναμε ποτέ!

Τις μέρες που ακολούθησαν, οι δρόμοι και τα κτήρια καθαρίστηκαν από τις σημαίες και τις αφίσες. Τα ψηλά σπίτια, οι μεγάλες λεωφόροι, τα τόσο καθαρά πέτρινα πεζοδρόμια έδιναν στην πόλη μας την υπερήφανη, υπέροχη όψη της. Αγαπούσα πολύ την πόλη όπου είχα γεννηθεί!

Τις Κυριακές, οι λεωφόροι φαίνονταν ακόμα πιο μεγάλες και τα κτήρια πιο όμορφα. Όταν έπεφτε πάνω τους ο ήλιος, θαύμαζες την υπέροχη αρχιτεκτονική τους.

Το διαμέρισμα καθώς και το μαγαζί μας βρίσκονταν στο κτίριο Ullstein, που ήταν ιδιοκτησία κάποιας μεγάλης καθημερινής εφημερίδας.

Ήμασταν ευτυχισμένοι αλλά και πιο ώριμοι από την ηλικία μας. Απ' όσο θυμάμαι, είχαμε κάποιες ευθύνες. Μας είχαν απαγορεύσει να λέμε τη γνώμη μας για το καινούργιο καθεστώς της χώρας και να έχουμε σχέσεις με τους «ειδωλολάτρες» έξω από το περιβάλλον του

σχολείου. Μας είχαν απαγορεύσει να λέμε οτιδήποτε από αυτά που ακούγαμε στις συζητήσεις που γίνονταν στα σπίτια μας. Η αθώα φλυαρία κάποιου παιδιού είχε γίνει ήδη η αιτία να συλλάβουν και να σκοτώσουν μερικούς γονείς. Ούτε στους δασκάλους δεν μπορούσαμε να έχουμε πια εμπιστοσύνη γιατί ήταν υποχρεωμένοι να ρωτούν τους μαθητές τους για τη θέση που είχαν πάρει οι οικογένειές τους απέναντι στον Φύρερ και το Κόμμα του.

Όσο περνούσε ο καιρός η ζωή γινόταν πιο δύσκολη. Θαυμάζω τους γονείς μου για τον τρόπο με τον οποίο μας προστάτευσαν, όσο περισσότερο καιρό μπόρεσαν, από διάφορες στεναχώριες και από τον φόβο.

Αργότερα μας εξήγησαν πιο καθαρά τον κίνδυνο που διατρέχαμε όλοι. Ήμασταν ακόμη κάτω από την προστασία της Ολλανδικής Κυβέρνησης και του Προξενείου της στο Βερολίνο, αλλά ποιος θα μπορούσε ν' αμφιβάλλει πως ήμασταν Ολλανδοί Εβραίοι; Μέσα στην πόλη, οι βιτρίνες των καταστημάτων που ανήκαν στους Εβραίους έκαναν «μπαμ» και οι τοίχοι και τα σπίτια ήταν γεμάτα συνθήματα. Σε λίγο μπορεί να ήταν η δική μας σειρά. Αργά ή γρήγορα, οι δυσκολίες θα έρχονταν κι αυτό μας έκανε όλους να συνειδητοποιήσουμε πως δεν θα μπορούσαμε, πια, να κάνουμε εύκολα φιλίες.

Το 1933 άρχισε μια καινούργια εποχή. Οι οικογενειακοί δεσμοί συσφίχτηκαν και πάλι, το ίδιο και οι σχέσεις μεταξύ των συγγενών. Βλεπόμεστε πιο συχνά και καταλαβαίναμε την πραγματική αξία της οικογένειας και των φίλων.

Κι ωστόσο, όταν σε ένα παιδί, σε όποια φυλή κι αν ανήκει, όποια εθνικότητα και θρησκεία κι αν έχει, κάνει κανείς κάποιο αστείο, βγαίνει πάντα κερδισμένος. Για παράδειγμα, ο συμπαθητικός κύριος, που μπήκε στο μαγαζί μας κάποιο απόγευμα, μου άρεσε πολύ. Είχε έρθει ν' αγοράσει μια τσάντα για τα γενέθλια της γυναίκας του. Έπρεπε να είναι από καλό δέρμα και να πηγαίνει με τα αξεσουάρ που ήδη είχε. Συζήτησε για πολλή ώρα τις λεπτομέρειες με τη μητέρα μου και ζήτησε να δει πολλά μοντέλα σε διαφορετικά χρώματα. Σε λίγη ώρα, πάνω στον πάγκο είχε σχηματιστεί ένα βουνό από τσάντες. Η μητέρα μου, που ήταν τόσο καλή, θα πρέπει να είχε εκνευριστεί, γιατί τίποτα δεν του άρεσε. Ήθελε σώνει και καλά την τσάντα που ήταν στη βιτρίνα. Δεν ήταν εύκολο να ικανοποιηθεί αυτή η απαίτησή του, μια που ο πατέρας μου δεν ήταν εκεί, αλλά η μητέρα μου έκανε κάθε προσπάθεια.

Μόλις η μητέρα μου έφυγε, ο ευγενικός κύριος με ρώτησε αν ήθελα να παίξουμε μέχρι εκείνη να γυρίσει. Η ιδέα μου άρεσε. Μου είπε να βάλω όλες τις τσάντες μέσα σ' ένα μεγάλο κιβώτιο που ήταν πάνω στον πάγκο. Ύστερα εκείνος θα πήγαινε να το κρύψει κι εγώ θα έπρεπε να ψάξω να το βρω. Δεν ήμουν και τόσο σίγουρη πως ήταν σωστό να διασκεδάσουμε μ' αυτό τον τρόπο, φοβόμουνα μήπως καταστραφεί το εμπόρευμα. Απ' την άλλη, όμως, δεν μου πήγαινε να τον απογοητεύσω. Δέχτηκα, με δισταγμό, την πρότασή του: δεν ήθελα να του στερήσω αυτή την ευχαρίστηση!

Για μια ακόμη φορά, ένας κακοήθης άνθρωπος είχε

συνένοχό του ένα αθώο παιδί. Εκείνη τη φορά, η αθωότητά μου στοίχισε πολύ ακριβά στους γονείς μου.

Τα αδέρφια μου κορόιδευαν τη μικρή τους αδελφή. Όλο βλακειές έκανε, έλεγαν. Πότε θα μεγάλωνα; Είχαμε μεγάλη διαφορά ηλικίας μεταξύ μας. Ο Βέρνερ ήταν έξι χρόνια πιο μεγάλος από μένα. Το κοριτσάκι, μαζί με το οποίο είχε γεννηθεί, είχε πεθάνει στις 30 Αυγούστου, τρεις μόλις μήνες μετά τη γέννησή τους. Έξι χρόνια αργότερα, στις 30 Αυγούστου, γεννήθηκα εγώ. Κι ο αδελφός μου για να με πειράξει έλεγε πως δεν ήμουν παρά η αντικαταστάτρια της δίδυμης αδελφής του. Για τους γονείς μου, ήμουν ένα πολύ επιθυμητό δώρο.

Ο Βέρνερ ήταν ξανθός, πιο ψηλός και πιο λεπτός από τον Μάνφρεντ. Φαινόταν πιο εύθραυστος, είχε όμως τέτοια δύναμη που παντού, στο σχολείο, στα παιχνίδια και στα σπορ, όλοι τον υπολόγιζαν. Τα δυο αγόρια έμοιαζαν πολύ στον χαρακτήρα. Ήταν πολύ καλοί φίλοι, είχαν κοινά ενδιαφέροντα, αγαπούσαν το σπίτι και την ησυχία. Στο σπίτι, τα Σαββατοκύριακα τα περνούσαμε παίζοντας σκάκι και ντάμα. Το καλοκαίρι ήμασταν συνέχεια στο πάρκο.

Ο Μάνφρεντ ήταν έναν χρόνο πιο μικρός από τον Βέρνερ. Ήταν πιο καστανός και πιο ήσυχος από εκείνον. Όταν ο Βέρνερ, που ήταν ερασιτέχνης τεχνικός, καταπιανόταν με διάφορα πειράματα είτε για να μάθει κάτι είτε για να περάσει, απλώς, την ώρα του, αποσυρόταν κάπου και αφοσιωνόταν στη μουσική. Ήταν ιδιαίτερα προικισμένος. Κρατούσε ένα οποιοδήποτε όργανο, το στριφογύριζε για μερικά λεπτά στα χέρια του κι ύστερα

άρχιζε να παίζει κάποια μελωδία. Σε ηλικία δώδεκα χρόνων, όταν πήρε μέρος σε μια συναυλία στο σχολείο, στο πρόγραμμα έγραφε: *Μάνφριντ, το παιδί θαύμα*.

Είχε τέτοιο ταλέντο που οι γονείς μου δέχτηκαν πολλές προσφορές για κάποια υποτροφία που θα του επέτρεπε να κάνει καριέρα στη μουσική. Η απάντησή τους ήταν πάντα η ίδια: «Ο γιος μας πρέπει να μάθει μια τέχνη. Η εξάσκηση και η ικανότητα των χεριών του θα του επιτρέψουν ν' αντιμετωπίσει οποιαδήποτε δυσκολία».

Ο Μάνφρεντ υποτάχθηκε στη θέληση των γονιών μας. Δεν θυμάμαι να είχε δείξει κάποια δυσαρέσκεια. Μελετούσε τα μαθήματά του και τις ελεύθερες ώρες του ασχολιόταν με τη μουσική. Τα μουσικά όργανα που είχαμε στο μαγαζί μας ήταν η κύρια ψυχαγωγία του. Τα κούρδιζε, τα ξεσκόνιζε, τακτοποιούσε τα ράφια και τη βιτρίνα και όταν είχε κάποια έμπνευση συνέθετε μικρά μουσικά κομμάτια.

Τα Σαββατοκύριακα, τα αγόρια ασχολούνταν με τα αγαπημένα τους χόμπυ. Το ηλεκτρικό τους τρενάκι χρειαζόταν συνέχεια κάποια ανανέωση και πολλές φορές τους απορροφούσε μέχρι αργά το βράδυ της Κυριακής.

Όσο για μένα, μου άρεσε να παίζω έξω. Το πάρκο με την ελευθερία του, τον καθαρό του αέρα, τον ήλιο του, τα παιδιά με τις φωνές και τα γέλια τους, με μάγευε. Δίπλα από το πάρκο περνούσαν μεγάλες λεωφόροι και οι μικροί λόφοι που βρίσκονταν τριγύρω σε καλούσαν να τους σκαρφαλώσεις. Τον χειμώνα, για μεγάλη μας χαρά, κάναμε πατινάζ. Στη λιμνούλα κολυμπούσαν κύκνοι και πάπιες. Φυλάγαμε ξερά ψωμιά για να τους

ρίχνουμε. Ο πατέρας μου με πήγαινε σ' αυτόν τον παράδεισο όποτε είχε χρόνο. Ήταν ένας θαυμάσιος άνθρωπος και τον θαύμαζα πολύ.

Η μητέρα μου ήταν ένα χρόνο μεγαλύτερη απ' αυτόν. Δεν υπήρχε κάτι που να μην ήξερε να το κάνει. Πάντοτε μας βοηθούσε όταν είχαμε κάποια ανάγκη κι αν δεν μπορούσε να το κάνει αμέσως, ήμασταν βέβαιοι πως θα καταπιανόταν με το πρόβλημά μας μόλις θα ήταν ελεύθερη.

Λατρεύω τις αναμνήσεις που έχω από το σπίτι μου, από την οικογενειακή μας ζωή και νιώθω ευγνωμοσύνη για την αυστηρή διαπαιδαγώγηση των γονιών μου σ' αυτά τα πρώτα χρόνια της ζωής μου. Η φοβερή εμπειρία του πολέμου που ζήσαμε με συντάραξε, έμαθα, όμως, πως κάποιο αόρατο και στοργικό Χέρι κρατούσε το δικό μου όλο αυτό το διάστημα. Και είμαι απόλυτα πεπεισμένη ότι «ούτε ο θάνατος, ούτε η ζωή, ούτε οι αρχές, ούτε τα παρόντα, ούτε τα μέλλοντα μπορούν να μας χωρίσουν από την αγάπη του Θεού, την εν Χριστώ Ιησού».

II

Το αντισημιτικό ρεύμα μεγάλωνε γρήγορα στη Γερμανία. Σε όλες τις μεγάλες πόλεις συνέβαιναν δυσάρεστα γεγονότα και γίνονταν συλλήψεις. Άνθρωποι που κατείχαν σημαντικές θέσεις στην κοινωνία έχαναν τις δουλειές τους. Η «αφρόκρεμα» της ιατρικής, της μουσικής, των τεχνών και των επιστημών εξαφανιζόταν από τη δημόσια ζωή. Πολλοί ξενιτεύονταν ή προσπαθούσαν να το κάνουν. Οι καταγγελίες εναντίον των Εβραίων αυξάνονταν. Ήταν πολύ συνηθισμένο ν' ακούς πως ολόκληρες οικογένειες είχαν ξεκληριστεί μέσα στο διαμέρισμά τους από αναθυμιάσεις αερίων. Γι' αυτούς, ήταν ο πιο απλός τρόπος για να βάλουν τέλος στη ζωή τους.

Η οικογένειά μας ήταν ακόμα σχετικά ήσυχη γιατί είχαμε Ολλανδική ιθαγένεια. Το Ολλανδικό Προξενείο στο Βερολίνο είχε ειδοποιήσει πολλές φορές τον πατέρα μου πως δεν μπορούσε πια να εγγυηθεί για την ασφάλειά μας. Τα αδέρφια μου είχαν κιόλας δεχτεί κάποιες ενοχλήσεις στο γυμνάσιο. Οι καθηγητές είχαν χάσει τον έλεγχο της κατάστασης. Τα πολιτικά κόμματα δημιουργούσαν μεγάλη αναταραχή στα σχολεία. Οι συνηθισμένες σπουδές είχαν αποκτήσει μια ιδιαίτερη γεύση που για πολλούς ήταν τρομερά πικρή. Τα παιδιά

καλούνταν να γραφτούν στη χιτλερική νεολαία για να γίνουν μέλη του Κόμματος. Εκεί σε ενθάρρυναν να κερδίσεις κάποια ανταμοιβή ή προαγωγή. Γινόταν ένας τρομερός πολιτικός αγώνας.

Έπρεπε να πάρουμε κάποια απόφαση. Το Ολλανδικό Προξενείο μάς συμβούλεψε να γυρίσουμε όσο γινόταν πιο γρήγορα στη χώρα απ' την οποία καταγόμαστε και ν' αρχίσουμε τη ζωή μας από την αρχή στο Άμστερνταμ, τη γενέτειρα του πατέρα μου. Έτσι, τους επόμενους μήνες ακολούθησε μια σειρά από γεγονότα. Η επιχείρηση που ανήκε από το 1884 στην οικογένειά μας έπρεπε να διαλυθεί. Πουλήσαμε, λοιπόν, ό,τι εμπόρευμα είχαμε σε χαμηλές τιμές γιατί ο χρόνος μάς πίεζε. Ύστερα, αφού φορτώσαμε τα έπιπλά μας σ' ένα μεγάλο φορτηγό, πήγαμε μ' ένα ταξί στον σταθμό. Μπροστά μας ανοιγόταν ένα αβέβαιο μέλλον. Στην αποβάθρα του σταθμού συναντήσαμε τους φίλους μας και τα παιδιά τους. Ήταν ένας πολύ συγκινητικός αποχαιρετισμός. Ήμουν, ωστόσο, πολύ μικρή για να καταλάβω τον πόνο που έκρυσαν εκείνες οι στιγμές. Αντιμετώπιζα την περιπέτεια και το άγνωστο μέλλον με ενθουσιασμό. Εγώ, αυτό που σκεφτόμουν, ήταν το ταξίδι και η καινούργια χώρα που θα γνώριζα.

Στις 10 Απριλίου του 1935, αργά το βράδυ, φτάσαμε στο Άμστερνταμ. Ήταν ένα μελαγχολικό, ανοιξιάτικο βράδυ και είμαστε όλοι κουρασμένοι. Δεν ξέραμε ούτε μια Ολλανδική λέξη και δεν υπήρχε κανένας συγγενής ή φίλος για να μας υποδεχτεί. Οι γονείς μου ήταν τόσο θλιμμένοι που σίγουρα ένωθαν μόνοι, σαν χαμένοι.